

THE URBAN BURDEN
OF DISEASE ESTIMATION
FOR POLICY MAKING

СЪТРУДНИЧЕСТВО ЗА УСТОЙЧИВИ И ЗДРАВИ ГРАДОВЕ

През последните години градските управи в Европа предприеха политики в областта на околната среда и климата за подобряване на градските условия и условията на живот в градовете. Те също така се обединиха с други лица, отговорни за вземането на решения в градовете, за да се справят с общите предизвикателства.

В настоящия обзорец документ се прави преглед на действащите в ЕС ключови мрежи на градовете, както и на начина, по който Програмата на ЕС за градовете цели да засили сътрудничеството на градско, национално и европейско равнище. Той също така дава насоки на местните власти къде могат да намерят примери за добри практики и им предоставя научнообоснована информация за препоръките за определяне на политиките. [politycznych](#).

ЕВРОПЕЙСКИТЕ ГРАДОВЕ И ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

Степента на урбанизация в Европа е висока, като приблизително 75 % от населението живее в градове (като този дял се очаква да нарасне допълнително до над 80 % до 2050 г.).¹

Екологичните, климатичните и социалните условия в градовете — замърсяването на въздуха, шума, температурата/горещината, липсата на зелени площи, физическата активност и социално-икономическия статус — са основни фактори за здравето и благосъстоянието на жителите.

Околната среда и климатичните условия в градовете оказват влияние върху здравето, като допринасят, наред с другото, за развитието на сърдечносъдови и респираторни заболявания, рак, както и за лошо психично здраве. Излагането на замърсен въздух, шум и топлина също така може да доведе до преждевременна смърт.²

Все повече са доказателствата, които сочат, че жителите с по-ниски доходи в градските райони са изложени на по-голям екологичен стрес, което показва важността на отчитането на социално-икономическия статус.³

През последните години хората са по-добре запознати с екологичните и климатичните условия в своите градове. Чистата градска среда вече представлява ключов фактор за привлекателността на градовете.

Въпреки това само 48 % от жителите в южните държави членки на ЕС и 54 % от жителите в източните държави членки са доволни от качеството на въздуха в своите градове, докато средната стойност за ЕС възлиза на 60 %, според доклада от 2023 г. относно качеството на живот в европейските градове. Освен това един от всеки трима жители е недоволен от нивото на шума в своя град.⁴

Градските власти в целия ЕС трябва да отговорят на опасенията на жителите и на заглахите за околната среда и климата и свързаните с тях разходи за здравеопазване.

Поради тази причина те са приели политики, касаещи чистотата на въздуха, шумовото замърсяване, зелените площи, смекчаването на последиците и адаптацията към изменението на климата, транспорта и градската инфраструктура.

КАК ПОЛИТИКАТА НА ЕС ЗАСЯГА ГРАДОВЕТЕ

Макар че ЕС не може да приема законодателство за градовете, много от законите на ЕС се прилагат на градско равнище. По този начин градовете играят ключова роля в прилагането на политиките на ЕС.

Това важи с особена сила за политиките в областта на околната среда, като например тези, свързани със замърсяването на въздуха и водите, управлението на отпадъците и опазването на природата. Градовете и регионите прилагат до 70 % от мерките за намаляване на емисиите.⁵

Изготвянето на политики на градско равнище е сложен процес. Лицата, отговорни за вземането на решения на местно равнище, трябва да спазват правилата на ЕС, както и националното и регионалното законодателство, като същевременно координират действията на собствените си отдели и административни звена.

За да прилагат законодателството в областта на климата и околната среда — като например Директивата на ЕС относно качеството на атмосферния въздух или Директивата относно енергийната ефективност — създателите на политики на местно ниво могат да въведат нискоемисионни зони (НЕЗ), схеми за замяната на печки за отопление или планове за действие за защита на здравето при високи температури.

Тези политики са от ключово значение за постигането на целите, заложи в законодателството на ЕС. Успехът им зависи и от подкрепата на местно равнище.

Опасенията и липсата на подкрепа от страна на жителите или малките предприятия могат да възпрепятстват прилагането на тези политики.

Нискоемисионните зони например стават все по-оспорвани. В Брюксел и Париж опитите за създаване или затягане на НЕЗ предизвикаха опити за отмяната им, въпреки че ползите за здравето от тези мерки са добре документирани.⁶

Градовете се нуждаят от подкрепа, за да играят тази решаваща роля. Те могат да се присъединят към съществуващите мрежи за партньорска подкрепа и да получат съдействие директно от ЕС.

ПРОГРАМА НА ЕС ЗА ГРАДОВЕТЕ

Като се признава специалната роля на градовете за осъществяването на промени в политиката, през декември 2025 г. беше стартирана Програмата на ЕС за градовете, за да се определи визия „за овластяване на градовете за справяне с местните предизвикателства, допринасяйки за постигането на по-широките цели на ЕС“.⁷

Тази програма е свързана и надгражда Програмата на ЕС за градовете от 2016 г., която беше ключова за засилване на сътрудничеството и обмена на знания между градовете на национално и европейско равнище.

Непрекъснатият диалог, опростяването и изграждането на капацитет, както и инвестициите са трите основни области на действие, залегнали в Програмата на ЕС за градовете.

Действията включват провеждането на редовни срещи на високо равнище и технически срещи, създаването на платформа на ЕС за градовете, както и рационализирането на достъпа до съществуващото финансиране. Приоритет представлява и осигуряването на финансиране за подпомагане на градовете за продължаване на изпълнението на политиките на ЕС в рамките на следващия бюджет на ЕС за периода 2028–2034 г.

Комисията стартира и Портал за градовете, предназначен да бъде единна система за подаване на данни за подкрепа от ЕС за градовете, както и на информацията относно политиките на градско равнище.⁸

Порталът предоставя няколко възможности — от проучване на политиките на ЕС и възможностите за финансиране до прояви и примери за добри практики.

СПОРАЗУМЕНИЕ НА КМЕТОВЕТЕ

Споразумението на кметовете за климата и енергията (CoM) е доброволно обединение на местните органи на управление за борба с изменението на климата, с визия за устойчиво общество с ниски въглеродни емисии.⁹ Понастоящем то включва над 9 000 града от 131 държави. Подписалите го страни се ангажират да разработят и приложат действия за справяне с изменението на климата в своя регион и за подобряване на своята устойчивост.

C40

C40 е глобална мрежа, която обединява близо 100 кметове на водещи градове по света, обединени в действие за справяне с климатичната криза. Кметовете на C40 се ангажират да използват приобщаващ, научно обоснован и сътруднически подход за ограничаване на глобалното затопляне в съответствие с Парижкото споразумение и за изграждане на здрави, устойчиви и справедливи общности.¹⁰

EUROCITIES

Евроградове е най-голямата мрежа от европейски градове, която обединява повече от 200 големи града и представлява над 150 милиона души в 38 държави. Мисията ѝ е да „изгражда места, където хората могат да се радват на добро качество на живот в здравословна, екологосъобразна среда.“¹¹ Тя дава възможност на кметовете да изразят мнението си при изготвянето на политиките на ЕС и гарантира, че общините са представени при вземането на решения на европейско равнище.

POLIS

POLIS е водещата мрежа на градовете и регионите, които работят заедно за устойчива мобилност. Тя се застъпва и за по-голямо участие на местните и регионалните власти в политиката за мобилност както на национално, така и на европейско равнище. POLIS има за цел да улесни обмена на знания и опит между членовете и да предостави на лицата, отговорни за вземането на решения, необходимите инструменти за осъществяването на устойчиви промени в политиката.¹²

ICLEI

ICLEI е глобална мрежа от над 2 500 местни и регионални власти, ангажирани с устойчивото градско развитие. Активна в повече от 125 държави, ICLEI работи за оказване на влияние върху политиката за устойчивост и за насърчаване на местните действия за политики с нулеви емисии, природосъобразни решения и устойчиво и кръгово развитие.¹³

КАК ПРОЕКТЪТ UBDPOLICY МОЖЕ ДА ПОДПОМОГНЕ ВЗЕМАНЕТО НА РЕШЕНИЯ ЗА ГРАДОВЕТЕ

Проектът **UBDPolicy**, финансиран от ЕС, има за цел да проучи как качеството на въздуха, шумът, зелените пространства, топлината, физическата активност и неравнопоставеността засягат здравето и икономиката в близо 1 000 европейски града. При него се проследяват тригодишните тенденции и се оценява въздействието на политиките в областта на градската среда, транспорта и околната среда.

С проекта можем да помогнем на градските управи за:

- Прилагането на мерки за устойчивост или мерки в областта на климата като част от Зеления пакт на ЕС, Парижкото споразумение за климата или поемането на доброволни ангажименти от мрежите на градовете
- По-доброто разбиране на начина, по който градоустройственото планиране, транспортът и околната среда засягат здравето, както и начина, по който тези фактори са включени в настоящите процеси на разработване на политики
- Получаването на достъп до съществуващите данни за социално-икономическото въздействие, за да оценят ползите от новите политики в своите градове
- По-доброто разбиране на данните и начините за наблюдение на напредъка на своите политики, по-специално икономическите ползи от здравословната градска среда

КЪДЕ ДА НАМЕРИМ ПРИМЕРИ ЗА ДОБРИ ПРАКТИКИ НА НИВО ГРАДОВЕ

Плановите за устойчива градска мобилност (ПУГМ) формират основата на европейската политика за градска мобилност.¹⁴ Комисията препоръчва на европейските градове от всякакъв мащаб да създадат такива планове за мобилност. Те могат да подобрят цялостното качество на живот на жителите, като се справят с основните предизвикателства, свързани с климата и здравето, като например замърсяването на въздуха и шумовото замърсяване. Тези стратегически планове подобряват мобилността в градовете и отговарят на нуждите на хората и бизнеса. Те трябва да включват разнообразни възможности за устойчив транспорт за безопасното, здравословно и безпроблемно придвижване на хора и стоки. Необходимо е да бъдат изготвени в сътрудничество с жителите и заинтересованите страни.

БАЗА ДАННИ НА ГРАДОВЕТЕ В ЕС ЗА ПУГМ

Базата данни на градовете в ЕС за ПУГМ¹⁵ е хранилище за плановите за градска мобилност в държавите членки на ЕС. В нея също така се предоставя информация за 431-те градски възела — ключови градове, в които се пресичат основни транспортни маршрути. Комисията определи тези възли от трансевропейската транспортна мрежа (TEN-T) и градовете в ЕС с население над 50 000 души да се съсредоточат върху устойчивата мобилност. Това включва и изисквания за разработването и прилагането на ПУГМ.¹⁶

С помощта на тази база данни градските власти могат да оценят напредъка в разработването на своите ПУГМ. Предоставя се полезна информация за идентифицирането на подобни на техните градове и запознаването с техните планове.

URBACT

Създадена през 2002 г. и съфинансирана от ЕС, тази програма има за цел да насърчава сътрудничеството и обмена между градовете.¹⁷

Чрез тематични мрежи тя съдейства за споделянето на знания и добри градски практики за положителна промяна на градовете. Предлагат се също така дейности и инструменти за изграждане на капацитет за представителите на градовете и специалистите в областта на градската среда.

Списъкът с добри практики¹⁸ и центърът за знания¹⁹ на URBACT са достъпни онлайн. В последния са събрани и са обект на анализ редица тематични идеи, като например адаптирането на Програмата до 2030 г. към местните условия, мобилността или равенството между половете.

ДОГОВОРИ ЗА НЕУТРАЛНИ ПО ОТНОШЕНИЕ НА КЛИМАТА ГРАДОВЕ

През 2022 г. стартира мисията на ЕС за създаване на 100 неутрални по отношение на климата и интелигентни градове до 2030 г.

От градовете, участващи в мисията, се очаква да изготвят договори за неутрални по отношение на климата градове (ДНКГ)^{xii}, за да се преодолеят пречките пред постигането на неутралност по отношение на климата. Договорите следва да включват три взаимосвързани компонента: ангажимент за неутралност по отношение на климата до 2030 г., план за действие и инвестиционен план. ДНКГ са достъпни онлайн и могат да се използват като източник на идеи от други градове.

В своите договори за неутрални по отношение на климата градове няколко града признаха ползите за здравето от действията в областта на климата. В тях се изтъкват ползите от подобряването на качеството на въздуха чрез намаляване на емисиите, инициативите за озеленяване на градовете, които подпомагат психическото и физическото благополучие, инфраструктурата за активна мобилност (ходене пеша/каране на велосипед), насърчаваща физическата активност, мерките за топлинна устойчивост с цел намаляване на въздействието на екстремните температури върху здравето. Сред тези градове са Барселона, Букурещ, Любляна, Лион и Турку.

Към октомври 2025 г. 103 града са получили знак за мисия — специално признание за успешното разработване на договори за неутрални по отношение на климата градове.²⁰ За тях беше създаден капиталов център за неутрални по отношение на климата градове с цел увеличаване на инвестициите за мерки по отношение на климата.

ПРЕПОРЪКИ ОТНОСНО ПОЛИТИКАТА

ЛИЦА, ВЗЕМАЩИ РЕШЕНИЯ НА РАВНИЩЕ ГРАДОВЕ

- Присъединете се към съществуващите мрежи на градовете и участвайте в тях, за да получите достъп до познания и примери за най-добри практики
- Възприемете интегративен подход към градоустройственото планиране, опазването на здравето и устойчивостта. Това трябва да се постигне и с подкрепата на всички партии и с дългосрочна визия
- Почерпете вдъхновение от изобилието от вече съществуващи познания и добри практики
- Включете пряко гражданите в разработването и прилагането на политиките в областта на околната среда, климата и здравеопазването
- Потърсете експертни становища от изследователите за разработването на научнообосновани политики *badania naukowych*.

ЛИЦА, ОТГОВОРНИ ЗА ВЗЕМАНЕТО НА РЕШЕНИЯ НА РАВНИЩЕ ЕС

- Спазвайте подхода „Здраве във всички политики“
- Осигурете финансиране за градовете и местните власти в следващия бюджет на ЕС, включително специално финансиране за действия за насърчаване на здравословния начин на живот
- Подкрепете и улеснете сътрудничеството между регионите и градовете с цел насърчаване на обмена на примери за най-добри практики
- Оптимизирайте процесите и улеснете достъпа до информацията относно възможностите за финансиране, така че местните власти да са запознати с това, от което могат да се възползват
- Засилете изискванията за оценка на ползите за здравето от мерките, включени в договорите за неутрални по отношение на климата градове и плановете за устойчива градска мобилност *Zrównoważonej Mobilności Miejskiej*.

REFERENCES

- 1 European Commission, Competence Centre on Foresight (2020), Developments and Forecasts on Continuing Urbanisation. https://knowledge4policy.ec.europa.eu/foresight/topic/continuing-urbanisation/developments-and-forecasts-on-continuing-urbanisation_en
- 2 UBDPolicy project (2025), How the urban environment impacts people health. <https://www.env-health.org/how-the-urban-environment-impacts-peoples-health-a-new-ubdpolicy-infographic/>
- 3 European Environment Agency (2026), Environmental Inequalities. <https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/environmental-inequalities>
- 4 European Commission (2023), Report on the quality of life in European cities. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/qol2023/2023_quality_life_european_cities_en.pdf
- 5 European Committee of the Regions (2024), The state of regions and cities - EU annual report 2024. <https://feature.cor.europa.eu/soteulocal2024>
- 6 Luk Bruyneel et al. (2025), Positive impact of the introduction of low-emission zones in Antwerp and Brussels on air quality, socio-economic disparities and health: a quasi-experimental study. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160412025002661> ; Rosemary C. Chamberlain et al. (2023), Health effects of low emission and congestion charging zones: a systematic review. [https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667\(23\)00120-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanpub/article/PIIS2468-2667(23)00120-2/fulltext)
- 7 European Commission (2025), EU Agenda for Cities. https://ec.europa.eu/regional_policy/information-sources/publications/communications/2025/eu-agenda-for-cities-2025_en
- 8 European Commission (2025), Cities Portal. https://regions-and-cities.ec.europa.eu/cities-portal_en
- 9 European Commission, EU Covenant of Mayors. <https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/home>
- 10 C40, About us. <https://www.c40.org/about-c40/>
- 11 Eurocities, About us. <https://eurocities.eu/about-us/>
12. POLIS, About POLIS. <https://www.polisnetwork.eu/who-we-are/about-polis/>
- 13 ICLEI, Our approach. https://iclei.org/our_approach/
- 14 European Commission, EU Urban Mobility Observatory (2025), Introduction to SUMP. https://urban-mobility-observatory.transport.ec.europa.eu/sustainable-urban-mobility-plans/introduction-sumps_en
- 15 European Commission, EU Urban Mobility Observatory (2025), EU city database on SUMP. https://urban-mobility-observatory.transport.ec.europa.eu/sustainable-urban-mobility-plans/eu-city-database-sumps_en
- 16 European Commission, Directorate-General for Mobility and Transport (2025), Sustainable urban mobility planning and monitoring. https://transport.ec.europa.eu/transport-themes/urban-transport/sustainable-urban-mobility-planning-and-monitoring_en
- 17 URBACT (2026), About us. <https://urbact.eu/who-we-are>
- 18 URBACT, Good Practices. <https://urbact.eu/good-practices>
- 19 URBACT, Knowledge Hub. <https://urbact.eu/knowledge-hub>
- 20 European Commission, Directorate-General for Research and Innovation (2025), European Commission awards the EU Mission Label to 39 new cities. https://research-and-innovation.ec.europa.eu/news/all-research-and-innovation-news/european-commission-awards-eu-mission-label-39-new-cities-2025-05-07_en

Данните, представени в тази инфографика, са събрани като част от проекта UBDPolicy: UBD Policy означава политика за тежестта на заболяванията в градовете (Urban Burden of Disease Policy). Този проект, финансиран от ЕС, има за цел да оцени здравните и социално-икономическите разходи и ползи от качеството на въздуха, шума, липсата на градски зелени площи, топлината и температурата, физическата активност и неравнопоставеността в близо 1000 европейски града в ЕС и да проследи тригодишните тенденции и въздействията на градоустройственото планиране, планирането на транспорта и политиките в областта на околната среда.euopejskih w UE. Celem projektu jest także monitorowanie trzyletnich trendów i wpływu planowania urbanistycznego, planowania transportu i polityk środowiskowych na zdrowie mieszkank i mieszkańców.

**Funded by
the European Union**

Този проект е финансиран от Рамковата програма на Европейския съюз „Хоризонт Европа“ (HORIZON) по ОС № 101094639 – THE URBAN BURDEN OF DISEASE ESTIMATION FOR POLICY MAKING (UBDPolicy).

Редактор: Marianne Chagnon, Anne Stauffer – Health and Environment Alliance (HEAL)

Редактор: Silvia Gómez, Sasha Khomenko, Clara Castilló, Mark Nieuwenhuisen – ISGlobal, Helena Uhl – HEAL

Дизайн: Helena Uhl – HEAL

Публикувано: February 2026